

In memoriam Tóth György (1934–2001)

Mint fagyott rögök a lezárt koporsó fedelén, úgy dübörögnek a kérlelhetetlen szavak: dr. Tóth György csillagász, kandidátus, az ELTE Gothard Asztrofizikai Observatórium nyugalmazott igazgatója, Vas Megye Önkormányzata Tudományos Szakbizottságának tagja, a Szombathelyi Tudományos Társaság tagja, a Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület tagja, a Gothard AmatőrCsillagászati Egyesület örökös tiszteletbeli elnöke, hosszú, súlyos betegség után – életének 67. évében – 2001. február 24-én elhunyt.

1934. november 24-én született Pestszentlőrincen. Kiváló tehetségét, a tudományok iránti fogékonyságát, szorgalmát és hatalmas munkabírását pedagógus szüleitől örökölte. Édesanyja tanítónő, édesapja matematika-fizika szakos tanár volt.

Elemi iskoláit Kispesten 1941–48 között végezte, középiskolába, a peestszentlőrinci gimnáziumba járt. Egyetemi tanulmányait 1953-ban a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta, s szerzett kutató vegyész-fizikusi diplomát.

Első csillagászati megfigyeléseit – kedvtelésből – a debreceni egyetem kis műszerével végezte, hogy később majd egy életre a csillagász pályával jegyezze el magát. Budapesti egyetemi éve alatt gyakori látogatója volt, majd külső munkatársa lett a budapesti Uránia Csillagvizsgálónak. Kitűnő előadóvá képezte magát, s azután közel fél évszázadon keresztül – tudományos munkája mellett – önzetlenül vállalta a csillagászati ismeretterjesztés nehéz, de szép küldetését.

Első munkahelye vegyész-fizikusi diplomájának megfelelően, a Központi Fizikai Kutató Intézet Csillebérci Atomreaktoránál volt, ahol magkémiai kutatásokkal foglalkozott. Ezt követően a Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Kutató Intézeténél dolgozott az izotópkutatás terén, amelyről a diplomamunkája is szólt. Első, e tárgyban írott publikációja az Acta Chemica Hungarica hasábjain jelent meg.

Az Egyesült Izzóban – a kor tudományos kihívásának eleget téve – vákuumtechnikával, illetve a szilícium félvezető vegyületek kutatásával foglalkozott.

1959-ben ösztöndíjat nyert el a prágai Károly Egyetemre, ahol kitűnő professzorok irányításával angol nyelven írta és védte meg doktori értekezését „A mesterséges holdak fotometrikus megfigyelése” címmel.

Szombathelyre az 1958-ban megkezdett mesterséges hold megfigyelések tudományos irányítása céljából Detre László professzor ajánlásával 1959 októberében érkezett. Hatalmas lendülettel látott munkához, hogy szakterülete művelése mellett a herényi Asztrofizikai Observatórium tudományos tárgyi és szellemi hagyatékát feltárja, megőrizze és ápolja Gothard Jenő csillagász szellemiségét.

A csillagvizsgáló az ő kezdeményezésére és vezetésével került 1966. január 1-jén Vas Megye Tanácsa Megyei Múzeumok Igazgatósága irányítása alá. Szakmai programjának kidolgozása után az ő irányításával a hatvanas évek második felében, a tudományos gyűjtemény méltóbb helyen, a herényi kis Gothard kúriában került elhelyezésre. Ezt követően nagy építkezés kezdődött, melynek végeredményeképpen 1967 nyarára felépült a nemzetközileg is jegyzett 1112. sz. Szputnyikmegfigyelő Állomás, 1972-ben pedig a Gothard Asztrofizikai Observatórium új kupolája: 1973 őszén megnyitotta kapuit a nagyközönség előtt az általa létrehozott Gothard Tudománytörténeti Emlékmúzeum, amely páratlan a maga nemében. A jelentős és folyamatos anyagi támogatás eredményeként egy, az observatórium tudományos profiljához méltó szakkönyvtárat hozott létre.

Az intézmény az Ő szervezése és irányítása alatt rövid időn belül jelentős és látványos karriert futott be. Kialakult munkatársi szakgárdája, beindultak azok a kutatási programok, amelyeket az obszervatórium kezdetben a budapesti Geodéziai és Térképészeti Intézzel, majd a Soproni Geodéziai és Geofizikai Obszervatóriummal közösen vállalt. Minden más Vas megyei kutató intézetet megelőzve bevezette, és a gyakorlatban alkalmazta a nagyszámú mérési adat számítógépes feldolgozását.

Már 1977-ben elkezdte és szinte élete végéig folytatta – több külső munkatárs bevonásával – azt a jelentős interdiszciplináris kutatási programot, amellyel kandidátusi tudományos fokozatot ért el, és amely egyúttal megadta számára a hazai mellett a nemzetközi tudományos közvélemény elismerését is.

Az intézmény 1978. július 1-től az ELTE Csillagászati Tanszéke szervezetébe került, így Tóth György több mint egy évtizedig végzett egyetemi oktatói tevékenységet is.

1980-ban élete nagy álma valósult meg, amikor megérkezett Szombathelyre a németországi Carl Zeiss Művek 60 cm-es tükrös teleszkópja, amely mindmáig az ország harmadik legnagyobb és legkorszerűbb csillagászati műszere.

Szakcsillagászati tevékenysége mellett egész életében nagy figyelmet fordított a csillagászati ismeretterjesztésre, a csillagászati oktatására, a fiatalokkal való foglalkozásra, törődésre. Hosszú évekig vezetett csillagászati kiscsoportot. Amatőr csillagászati generációk nőttek fel a keze alatt. Kiváló pedagógiai érzéke és szakmai irányítása következtében sok fiatal neki köszönheti, hogy életét hivatásszerűen összekötötte a természettudományok művelésével, oktatásával.

Jelentős érdeme volt abban, hogy az obszervatórium kertjében két évtizede felépülhetett és zavartalanul működhetett a Gothard Amatőr csillagászati Megfigyelő és Bemutató Csillagvizsgáló.

Évtizedeken át volt a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat elnökségének tagja és csillagászati előadója. Tudományos szaktekintélyét, kiváló szervezőképességét és tudományos kapcsolatait ismerte el Vas Megye Tanácsa, majd később Vas Megye Önkormányzata is azzal, hogy felkérte a Megyei Tudományos Szakbizottság tagjával. Végül pályafutásának egyik csúcscaként élte meg a Szombathelyi Tudományos Társaságba való felvételét 1996-ban.

Nyugdíjba vonulása nem jelentette számára a tudományos problémák megoldásától való teljes elszakadást. Bár visszavonultan élt kedvenc könyvei és számítógépe társaságában, napra kész ismeretekkel rendelkezett szakterületéről. Életének hű társa, felesége korai elvesztése és elhatalmasodó, egyre súlyosabbá váló betegsége miatt sokan morózusnak, megkeseredettnek vélték. Ám akik közelebbről ismerték, tudták róla, hogy szelleme ép. Könyveket olvas, rendszeresen publikál, speciális matematikai, számítástechnikai problémák megoldására vállalkozik, részt vesz az 1999. évi teljes napfogyatkozás megfigyelésének szakmai előkészítésében, szakmai problémákról tárgyal. Ogyallán a Szlovák Központi Csillagvizsgáló munkatársaival, és még további nagy terveket dédelget...! Milyen kár, hogy ezek megvalósításában tragikus halála immár mindörökké megakadályozza!

Dr. Tóth György, a tudós, a tanár, az ismeretterjesztő, egy súlyosan nehéz korszakban, de a fellendülés reményében vállalt sorsközösséget Szombathely és Vas megye társadalmával, hogy tehetségével, munkájával, szorgalmával, emberségével és eredményeivel kitörölhetetlenül beírja nevét a megye tudománytörténetébe. Halálával most olyan úrt hagy maga után, amelyet csak nyhíteni lehet áltálal, ha megkezdett művét folytatni törekszünk, és emléket mindörökké megőrizzük!

VÉRTES ERNŐ